

Олександра Крашеніннікова,
бакалавриня кафедри зв'язків з громадськістю,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
sashakraseninnikova@gmail.com

Наталія Николаєнко,
наукова керівниця,
докторка політичних наук, професорка кафедри політології,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»

МЕТАМОРФОЗИ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ВЛАДИ

В умовах російсько-української війни проблема видозмін посткомуністичної влади набуває особливої актуальності. Збройна агресія Росії проти України засвідчила ґрунтовні наслідки незавершених трансформацій пострадянських політичних систем, зокрема збереження авторитарних практик, корупційних механізмів та залежності від радянської політичної культури. Для України, яка прагне встановити демократичні принципи управління, дослідження еволюції посткомуністичної влади є важливим для розуміння причин стійкості старих владних моделей і пошуку шляхів їх подолання. Аналіз цих процесів дозволяє оцінити, як історія комуністичного минулого впливає на сучасні політичні інститути, формування еліт і процеси державотворення. Вивчення метаморфоз посткомуністичної влади має практичне значення для формування ефективної політичної системи в Україні для подальшого розвитку спроможної та стабільної держави.

Проблема метаморфоз посткомуністичної влади є однією з ключових у контексті трансформаційних процесів пострадянського простору. Розпад СРСР не репрезентував повного знищення старої політичної системи — радше відбувся її

інституційний і кадровий перехід до нових умов. У більшості випадків колишня партійно-державна номенклатура змогла зберегти свій вплив, адаптувавшись до ринкових і демократичних елементів незалежної державності.

Український досвід державотворення демонструє, що політична трансформація 1990-х років мала формальний, а не структурний характер. Відбулася не зміна еліт, а лише їх модифікація — колишні функціонери комуністичної системи інтегрувалися у нові владно-економічні відносини. Це зумовило виникнення елітарно-корпоративної моделі влади, в якій політичні та економічні ресурси стали взаємозалежними.

Як зауважує політолог О. Гарань, «на початку 90-х років були ілюзії, що ми дуже швидко досягнемо західного рівня. Однак цього не сталося з різних причин — економіка залишилася неререформованою, багато її галузей виявилися непродуктивними, а при владі залишилися колишні комуністи. Тому, звичайно, настав період зневіри та певної ностальгії за минулим». Ця оцінка відображає об'єктивний стан речей перехідного періоду, коли очікування модернізації не виправдалися через інерцію радянських інститутів і цінностей.

У цьому контексті українська парадигма державотворення характеризується як система, орієнтована не на суспільний інтерес, а на самозбереження політичної еліти. Недаремно в наукових джерелах наголошується, що «українська парадигма державотворення — це творення держави заради нинішньої посткомуністичної влади поза суспільством і над ним». Така модель означає домінування логіки управлінських і бюрократичних процедур над принципами відкритості та демократичного контролю.

Унаслідок цього посткомуністична влада в Україні зазнала не стільки руйнації, скільки еволюційної трансформації, у межах якої збереглися традиційні механізми впливу: авторитарне управління, клановість, корупційні практики та тіньові зв'язки. Попри формальне запровадження демократич-

них інститутів, відбулося відтворення старих владних відносин у новій легітимній оболонці.

У пострадянських країнах, включно з Україною, збереження усталених авторитарних методів проявляється в концентрації влади в руках виконавчої вертикалі, низькій ефективності парламентаризму та обмеженій ролі незалежних інститутів громадянського суспільства. Це спричинює високу стійкість політичних груп впливу і перешкоджає справжньому процесу демократизації.

Посткомуністичні еліти адаптували старі механізми управління до нових умов, трансформуючи їх у гібридні моделі влади, де формально запроваджуються демократичні процедури, але фактично відбувається контроль ключових інституцій через персональні та групові зв'язки. Саме ця адаптація пояснює, чому корупція і олігархізація залишаються системними проблемами, а спроби реформ часто мають декларативний характер або зазнають блокування через відсутність політичної волі та стійких інституцій.

В умовах сучасної російсько-української війни важливим аспектом стає оцінка впливу історичного посткомуністичного досвіду на стійкість державних інституцій та здатність до мобілізації в кризових ситуаціях. Незавершені трансформації посилюють структурну слабкість державних механізмів, водночас демонструючи, що еліти, які колись успадкували владу від комуністичного режиму, здатні швидко консолідувати ресурси й використовувати державні інструменти для власного виживання та легітимізації в умовах конфлікту.

Для України особливо важливо вивчати, як старі владні моделі поєднуються із сучасними викликами: створенням ефективної системи оборони, забезпеченням стратегічної економічної стійкості та підвищенням прозорості державних процесів. Розуміння механізмів трансформації влади від тоталітарних моделей до посткомуністичних еліт дає змогу прогнозувати, яким чином історичне минуле впливає на су-

часне управління, політичну поведінку та формування державної політики.

Таким чином, дослідження метаморфоз посткомуністичної влади має й практичне значення. Воно дозволяє ідентифікувати ключові ризики, що уповільнюють демократичні процеси, визначити бар'єри для реалізації реформ і виробити стратегії для осучаснення інституцій. Вивчення еволюції посткомуністичних систем влади допомагає зрозуміти, як можна подолати спадковість авторитарних практик, зміцнити роль парламентаризму та незалежних органів контролю і створити ефективну політичну систему, здатну забезпечити стабільність, прозорість і розвиток сучасної України.

Список використаних джерел

- Бурда, В. (2021, серпня 23). *Хто ми? Як змінилися погляди українців за роки незалежності*. Chas.News. <https://chas.news/current/hto-mi-yak-zminilisa-poglyadi-ukraintsiv-za-roki-nezalezhnosti>.
- Дергачов, О., & Полохало, В. (1996). *Метаморфози посткомуністичної влади. У Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз*. Політична думка. <http://litopys.org.ua/ukrxx/r16.htm>.
- Дракмен, М. (2024, травня 30). *Як повернути довіру громадян до парламенту? Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/columns/2024/05/30/7458391/#:~:text=>
- Левін О., & Поплавський, О. (2024). *Трансформація політичної системи України крізь призму російсько-української війни*. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 1, 100–109. <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/14485/1/15.pdf>.
- Романюк, О. І. (2009). *Посткомуністичні трансформації: системний аналіз структурних особливостей*. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології*, 839 (14), 40–48. <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26044/1/202021.pdf>.